

ARAŞTIRMA MAKALE

Yerinde Yaşlanma ve Konutlarda Yaşama Mekânlarının Tasarımı¹

Hande EYÜBOĞLU^{2a} & Tülay ZORLU^b

^aSamsun Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Samsun / Türkiye

^bKaradeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Trabzon / Türkiye

ORCID: 0000-0003- 0504-2886 / ORCID: 0000-0001-5096-7146

ÖZET

Fiziksel, algısal, zihinsel yeti kayıplarının ortaya çıktığı bir dönem olarak yaşlılık, yaşam alanının sınırlandığı bir dönemdir. Bu dönemde gündelik yaşamın büyük bölümü konut odaklı hale gelmektedir. Bu durum hem yaşam memnuniyetinde hem de aktif ve kaliteli yaşlanmada yaşlı kullanıcıların konut ve yakın çevre özelliklerinin önemini ortaya koymaktadır. Yaşlılık sürecindeki fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik değişimler yaşlı kullanıcıların gereksinimlerini ve buna bağlı olarak fiziksel çevrelerinden beklentilerini değiştirmektedir. Bu bağlamda konutun iç mekânı ve bulunduğu çevrenin, yaşlı kullanıcıların fiziksel özelliklerine, değişen gereksinim ve isteklerine uygun şekilde düzenlenmiş olması büyük önem taşımaktadır. Yaşlılık döneminde, gün içinde konutta en çok vakit geçirilen mekânlardan biri olan yaşama mekânlarında da mekân örgütlenmesi ve donatı özellikleri yaşlı kullanıcıların gereksinim ve isteklerine uygun olmalıdır.

Bu çalışmanın amacı, yerinde yaşlanmada yaşlı bireylerin konutlardaki yaşama mekânlarının iç mekân düzenlemesine yönelik tasarım prensipleri ve donatı özelliklerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda yaşlı kullanıcıların konutlarındaki yaşama mekânlarında şikâyetçi oldukları hususların, ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında 65 yaş ve üzeri 70 kullanıcıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarında gerçekleştirdikleri eylemler, memnun ve şikâyetçi oldukları hususlar, konuta ilişkin ihtiyaç, istek ve beklentileri belirlenmiş ve iç mekân tasarımına yönelik tasarım/düzenleme önerileri sunulmuştur.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 27 Temmuz 2021
Kabul 21 Aralık 2021

ANAHTAR KELİMELER

Yerinde yaşlanma, yaşlı kullanıcı, konut, iç mekân, yaşama mekânı

Aging in place and design of living spaces in housings

ABSTRACT

The old age period, as a period in which physical, perceptual and mental ability losses occur, is a period in which the living space is limited. During this period, most of the daily life becomes residential-oriented. This situation also reveals the importance of housing and close environment characteristics of elderly users in both life satisfaction and active and quality aging. Physical, psychological, social and economic changes in the aging process change the needs of elderly users and accordingly their expectations from their physical environment. For this reason, it is of great importance that the interior of the house and its environment are arranged in accordance with the physical characteristics, changing needs and wishes of the elderly users, in order for them to continue their lives without the need for anyone else. For aging in place, in living spaces as the places where the most time is spent during the day, the space organization and equipment features should be suitable for the needs and wishes of the elderly users. The aim of this study is to reveal the design principles and equipment features for the interior arrangement of the living spaces of the elderly people in aging in place. For this purpose, it is aimed to determine the issues, needs and expectations of the elderly users in their living spaces in their houses. Within the scope of the study, interviews were conducted with 70 users aged 65 and over. In the study, the actions performed by the elderly users in their living spaces, the issues they are satisfied with and complain about, their needs, wishes and expectations regarding the housing were determined, and then design/arrangement suggestions for interior design were presented in line with these data.

ARTICLE HISTORY

Received 27 July 2021
Accepted 21 Dec 2021

KEYWORDS

Aging in place, elderly user, housing, interior, living space

¹ “Yaşlılık, Yerinde Yaşlanma ve Konut” başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilen bu çalışma “11. Ulusal Yaşlılık Kongresi”nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu Yazar e-mail: hande.eyuboglu@samsun.edu.tr

Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi: Eyüboğlu, H., & Zorlu, T. (2021). Yerinde yaşlanma ve konutlarda yaşama mekânlarının tasarımı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD) / Elderly Issues Research Journal (EIRJ)*, 14(2), 59-69. doi: 10.46414/yasad.974658

1.GİRİŞ

Sağlık, teknoloji, sosyal ve ekonomik alandaki gelişmeler ve yaşam standartlarının yükselmesi ile birlikte ortalama yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaşlı nüfusta hızlı bir artış görülmektedir. TÜİK’in 2020 yılı verilerine göre Türkiye’deki toplam nüfusun %9,5’ini yaşlılar oluşturmakta ve bu oranın 2030 yılında %12,9’a 2040 yılında %16,3’e çıkması beklenmektedir (TÜİK, 2021).

Yaşlılık, kronolojik, biyolojik, sosyal, toplumsal ve ekonomik açılardan farklı boyutlarıyla ele alınan bir olgudur. Yaşlılık döneminde bireylerde çeşitli kronik rahatsızlıkların yanı sıra, hareket kısıtlılıkları, duyuşsal ve zihinsel yeti kayıpları görülmektedir. Yaşlı bireylerin kas ve dokularında meydana gelen esneklik kaybı uzanma, eğilme ve dönme hareketlerini güçleştirirken hareket yetilerindeki azalmaya bağlı olarak uzun mesafeleri yürümede de güçlük çekmektedirler. Ayrıca eklemlerde meydana gelen ağrı, güçsüzlük gibi rahatsızlıklar nedeniyle dirsekler, eller, parmaklar rahatlıkla hareket ettirilemediğinden el becerileri azalmakta, güç gerektiren kavrama, tutma, sıkma, itme, çekme ve döndürme hareketlerinin yapılması güçleştirmektedir. Görme yetisindeki kayıplar sebebiyle renkleri, şekilleri ayırt etme zorlaşırken görüş alanı da giderek azalmaktadır. Yaşlanmayla birlikte işitme duyusunda da azalmalar meydana gelmekte ve buna bağlı olarak sesli uyarıların fark edilmesi güçleşmektedir. Yaşlılık döneminde merkezi sinir sisteminde, zihinsel süreçlerde koordinasyonun azalması, algılama, kavrama, becerilerindeki kayıplar ile ilişkili olarak araç-gereç ve ekipmanların kullanımını hatırlama ve problem çözme yetileri olumsuz yönde etkilenmektedir (Johnson, Duncan, Gabriel & Carter, 1999; Hazer, 2012).

Yaşlılık döneminde ortaya çıkan bu rahatsızlık ve yeti kayıplarına bağlı olarak yaşlı bireylerin kimseye muhtaç olmadan kendi kendine yetebilmeleri güçleşmekte yaşam alanı sınırlanmakta ve gündelik yaşam aktivitelerinin büyük bir bölümü konut odaklı hale gelmektedir. Çeşitli yeti kayıplarının yaşandığı bir dönem olan yaşlılık döneminde fiziksel çevreye ilişkin gereksinme ve beklentiler de değişmektedir.

Barınma ihtiyacının giderilmesi için dünyanın hemen hemen her yerinde benimsenen model yaşlı bireylerin kendi kendilerine yetebildikleri sürenin mümkün olduğunca uzatılarak, yaşam boyu kendi evlerinde yaşayabilmeleri yani yerinde yaşlanmaya yöneliktir (İmamoğlu, 2015; Kalıncara & Kapıkıran, 2017). Bu dönemde bireylerin alışkın oldukları yerde kendi evlerinde yaşlanabilmeleri yaşam memnuniyetlerini olumlu yönde etkilemektedir.

Aktif ve kaliteli bir yaşlılık dönemi geçirmede hem konutun yakın çevresinin hem de konuttaki mekânların bireylerin değişen ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak düzenlenmiş olması önemlidir. Yerinde yaşlanma için konuttaki tüm mekânlarda olduğu gibi gün içinde en çok vakit geçirilen yaşama mekânları da bireylerin yaşlılık dönemindeki gereksinim ve isteklerine cevap verebilecek özelliklerde düzenlenmiş olmalıdır.

Bu çalışmanın amacı, yerinde yaşlanmada yaşlı bireylerin konutlardaki yaşama mekânlarının iç mekân düzenlemesine yönelik tasarım prensipleri ve donatı özelliklerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışma kapsamında 65 yaş ve üzeri yaş grubu kendi evinde bağımsız olarak yaşamını devam ettiren yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarında gerçekleştirdikleri eylemler, memnun oldukları özellikler, şikâyetçi oldukları hususlar, mekân büyüklüğü, iç mekân düzenlemesi, donatı özellikleri, fiziksel konfor koşullarına ilişkin istek ve beklentileri belirlenmiş ve ardından bu veriler doğrultusunda iç mekân tasarımına yönelik tasarım/düzenleme önerileri sunulmuştur.

Yerinde Yaşlanma

Yerinde yaşlanma bireylerin yaş, gelir ve yeteneklerine bakılmaksızın kendi evlerinde ve toplumda güvenli, bağımsız ve rahat bir şekilde yaşama yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Kalıncara & Arpacı, 2016). Bir başka ifade ile yerinde yaşlanma yaşlı bireylerin bir kuruma taşınmaları yerine alışkın oldukları yerde, kendi evlerinde mümkün olduğunca uzun bir süre bağımsız devam ettirmesidir (Cook, Yearn & Martin, 2005:85; Riche, 2008; Fiessel, Kulyk, Peel, Pfeifer, Robert & Statler, 2013; Kalıncara & Kapıkıran, 2017). Yerinde yaşlanma kurum bakımına olan bağımlılığı büyük ölçüde azaltırken, yaşlı bireylere kendi yaşamları ve çevre üzerinde denetim ve kontrol hakkı sağlayarak yaşamlarını bağımsız bir şekilde sürdürme imkânı sunmaktadır. Yaşlılık döneminde bağımsızlık duygusu aynı zamanda onların yaşam memnuniyetlerini ve yaşam kalitelerini arttırmaktadır (Kalıncara & Arpacı, 2016).

Yerinde yaşlanma ile ilgili yapılmış çalışmalar yaşlı bireylerin kendilerini evlerinde güvende hissettiklerini ve evlerinde yaşlanmak istediklerini göstermektedir (Pinto, Medici, Van Sant, Bianchi, Zlotnicki & Napoli, 2005; Lansley, Flanagan, Goodacre, Turner-Smith & Cowan, 2005; Kalıncara & Arpacı, 2013; Kalıncara & Kalaycı, 2019). Çeşitli yeti kayıpları nedeni ile yaşam alanları sınırlanan yaşlı bireylerin gündelik yaşamlarının büyük bölümü konut odaklı hale gelmektedir. Yaşlılık dönemindeki fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik değişimler yaşlı kullanıcıların gereksinmelerini ve beklentilerini değiştirmektedir. Alışkın oldukları çevrede yaşlanmak yaşlı kullanıcıların yaşam memnuniyetlerinde önemli bir faktördür. Bu nedenle yerinde yaşlanabilmenin sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesi için konutların yaşlı kullanıcıların değişen ihtiyaç ve isteklerine uygun olarak tasarlanmış olması önemlidir (Zorlu & Onur, 2019). Konutta temel gereksinmelerin karşılanmasına yönelik mekânlar; yaşama mekânları, mutfak, yatak odası ve banyo/tuvalet olarak sıralanabilir. Bu çalışma kapsamında yerinde yaşlanmanın gerçekleşebilmesi için pek çok bilimsel araştırmalarda da belirtildiği üzere (Lawlor & Thomas, 2008; Judd, Olsberg, Quinn, Groenhart & Demirbilek, 2010; Kalıncara, Tezel & Zorlu, 2016; Zorlu, 2015; Zorlu, 2017; Özer Baş, 2019; Zorlu & Onur, 2019) yaşlı bireylerin günlük yaşantılarında konutta en çok vakit geçirdikleri mekân olan yaşama mekânları ele alınmaktadır.

Yerinde Yaşlanmada Konut Yaşama Mekânlarının Tasarımı

Konutta yaşlı kullanıcıların gün içinde en çok vakitlerini geçirdikleri yer yaşama mekânlarıdır. Yaşama mekânları yaşlı kullanıcıların oturma, dinlenme, televizyon izleme, misafir ağırlama/sosyalleşme, hobi aktivitelerini ve mutfak ile bir arada çözüldüğü durumlarda aynı zamanda yemek yeme eylemlerini gerçekleştirdikleri bir mekândır. Yaşlı kullanıcılar günün büyük bir bölümünü konutlarının yaşama mekânında geçirdikleri için yaşama mekânlarının iç mekân özellikleri, yaşama mekânının konuttaki diğer mekânlar ve dış mekân ile ilişkisi daha da önem kazanmaktadır.

Yaşama mekânlarının mekân organizasyonunda mekânın boyutları, donatı ve mobilyaların yerleşim biçimi, yoğunluğu önemli bir yere sahiptir. Yaşama mekânları yaşlı kullanıcıların herhangi bir zorluk yaşamadan eylemlerini rahatlıkla gerçekleştirebilecekleri yeterli büyüklükte olmalıdır. Mekân büyüklüğü yaşama mekânında gerçekleştirilecek eylemlerin çeşitliliğine bağlı olarak belirlenmelidir (Zorlu, 2015; Zorlu, 2017). Mekânda gerçekleştirilecek eylemlerin sayısı arttıkça yaşama mekânının büyüklüğü de eylemlerin kolay ve rahat bir şekilde gerçekleştirilmesine imkân verecek şekilde artmalıdır.

Yaşlı kullanıcıların konut yaşama mekânları da mekânı örgütlerken mobilya yerleşiminde koltuklar sohbeti aksatmayacak şekilde düzenlenmelidir. Özellikle televizyonun karşısında kullanıcıların uzanarak televizyon izleyebilecekleri bir koltuk yer almalıdır. Mekanın örgütlenmesinde yaşlılık döneminde kullanıcıların hareket kısıtlılıkları göz önünde bulundurularak yeterli sirkülasyon alanı bırakılmalıdır. Özellikle baston, yürüteç ya da tekerli sandalye kullanımları göz önünde bulundurularak rahat bir dolaşım için en az 150x150cm'lik bir alan bırakılmalıdır (İlçe, İlçe & Dıramalı, 2007; Zorlu, 2017). Sirkülasyon alanlarının üzerinde takılarak düşmeye sebep olacak herhangi bir donatı ve mobilya olmamalıdır. Yaşama mekânının tasarımında kullanıcıların bu mekânda gerçekleştirecekleri eylemlerde ihtiyaç duyacakları yeterli sayıda donatı ve mobilyalar yer almalıdır. Donatı ve mobilyaların rahatlıkla kullanılabilmesi için etrafında yeterli boşluklar bırakılmalıdır (Harrington & Harrington, 2000; Kirby, 2004; İlçe vd., 2007; Zorlu, 2017).

Yaşama mekânında yer alan donatıların form ve boyutsal özellikleri yaşlı kullanıcıların kullanımına uygun olmalıdır. Koltuk, kanepeler ve sandalyeler yaşlı kullanıcıların kolaylıkla oturup kalkabilmeleri için çok alçak, çok yüksek, çok derin, çok yumuşak ya da çok sert olmamalıdır ve oturup kalkmaya yardımcı olmak için kolçaklı olmalıdır. Yaşama mekânında koltuk ve kanepeler yaşlı kullanıcıların antropometrik boyutlarına uygun, rahatlıkla oturabilecekleri gerektiğinde uzanabilecekleri özelliklerde tasarlanmış olmalıdır (Kirby, 2004; Şafak, Erkal & Çopur, 2005; İlçe vd., 2007; Zorlu, 2017). Yaşama mekânındaki donatı ve mobilyalar sivri köşelere ve girintili çıkıntılı yüzeylere sahip olmamalıdır. Mobilya ve donatılarda açık, kolay algılanabilirlik açısından duvar ve zeminden farklı renkler tercih edilmelidir (Bakker, 1997:43; Pinto vd., 1997). Depolama birimleri

görünürlük ve kullanım kolaylığı açısından açık raflı veya cam kapaklı olmalı; boyutları belirlenirken yaşlı kullanıcıların uzanma ve erişme mesafeleri göz önünde bulundurulmalıdır (Anonim, 2016; Zorlu, 2017).

Yaşama mekânlarının tasarımında mekân boyutu, örgütlenme ve donatı/mobilya özelliklerinin yanı sıra malzeme, detay çözümlenmeleri ve fiziksel konfor koşulları da göz önünde bulundurulmalıdır. Zemin kaplama malzemesi kayma ve düşmeye sebebiyet vermeyecek özellikte olmalı, kayan halı ve kilimler kullanılmamalıdır (Anonim, 2005; Şafak vd., 2005; İlçe vd., 2007; Anonim, 2016). Yaşama mekânının zemininde kot farkları mevcut ise yaşlı kullanıcıların yüzey seviyelerindeki değişikliği kolaylıkla algılayabilmeleri ve herhangi bir kaza yaşamamaları için zemin kaplama malzemelerinde renk veya doku farklılıkları oluşturulmalıdır. Yaşama mekânlarında duvar yüzeylerinde gözü yoran ve kamaşmaya sebep olacak parlak renkler tercih edilmemelidir. Yüzey boya renkleri yaşlı kullanıcıların sağlığını olumsuz yönde etkilemeyen, yüksek oranda kimyasal madde içermeyen ve zehirli gazlar yaymayan özelliklere sahip olmalıdır (Anonim, 2016).

Yaşama mekânının gün ışığı alması yaşlı kullanıcılar için oldukça önem taşımaktadır. Yaşama mekânında gün ışığını mekâna alan yeterli sayıda, daha düşük eşik yüksekliğine sahip, kullanıcıların antropometrik boyutları dikkate alınarak tasarlanan alçak ve geniş pencereler olmalıdır. Pencereler içerden kolaylıkla açılmalı ve pencere kolları yaşlı kullanıcıların rahatlıkla kavrayabileceği basit bir şekilde tasarlanmalıdır (Vallins, 1998; İlçe vd., 2007; Anonim, 2021).

Yaşama mekânları, yaşlı kullanıcılara uygun fiziksel konfor koşullarını sağlamalıdır. Vakitlerinin büyük bir bölümünü yaşama mekânlarında geçirdikleri için bu mekânın ısı konfor özelliklerinin yaşlı kullanıcılara uygun olması önemlidir (Harrington & Harrington, 2000; Kalıncara & Kalaycı, 2019). Yaşlı kullanıcılar için yaşama mekânının ideal oda sıcaklığı kış şartlarında ortalama 21 derece, yaz aylarında ise ortalama 24 derecedir (Okumuş, 2014). Yaşama mekânlarında yaşlı kullanıcıların eylemlerini rahatlıkla ve doğru bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için mekânın görsel konfor özellikleri yaşlı kullanıcılara uygun olmalıdır. Bu nedenle, gün ışığı kullanımı ve yapay aydınlatma sistemlerinin tasarımı yaşama mekânında kullanıcılar açısından önemlidir (Fernández-Portero, Alarcón, & Padura, 2017). Yaşama mekânlarında görsel konfor koşullarının sağlanmasında gün ışığının yeterli olmadığı durumlarda için yeterli aydınlık düzeyi sağlayacak genel ve bölgesel aydınlatma yapılmış olmalıdır. Yaşama mekânlarında işitsel konfor koşullarının sağlanması için dışarıdan gelebilecek gürültülere karşı ses izolasyonu yapılmalıdır (Fox, Kenny, Day, O'Connell, Finnerty & Timmons, 2017; Feng, Chen, Zhu & Xiong, 2018).

Yaşama mekânlarında ışık anahtarları mekânın girişine yakın bir bulunmalı ve yerden en çok 120 cm'den yükseklikte erişebilir bir şekilde konumlandırılmalıdır. Prizler ise yerden 70 cm yüksekliğe yerleştirilmelidir (Vallins, 1998; İlçe vd., 2007). Yaşlı kullanıcılar artan yaşlarına bağlı olarak

yaşama mekânlarında hareket etmede zaman zaman güçlük yaşayabilmektedir. Günümüzde uzaktan kumanda ile yönetilen ısıtma, soğutma, aydınlatma vb. sistemlerin kullanımı yaşlılık döneminde kullanıcıların gündelik yaşamlarını kolaylaştıran uygulamalardır (Anonim, 2016).

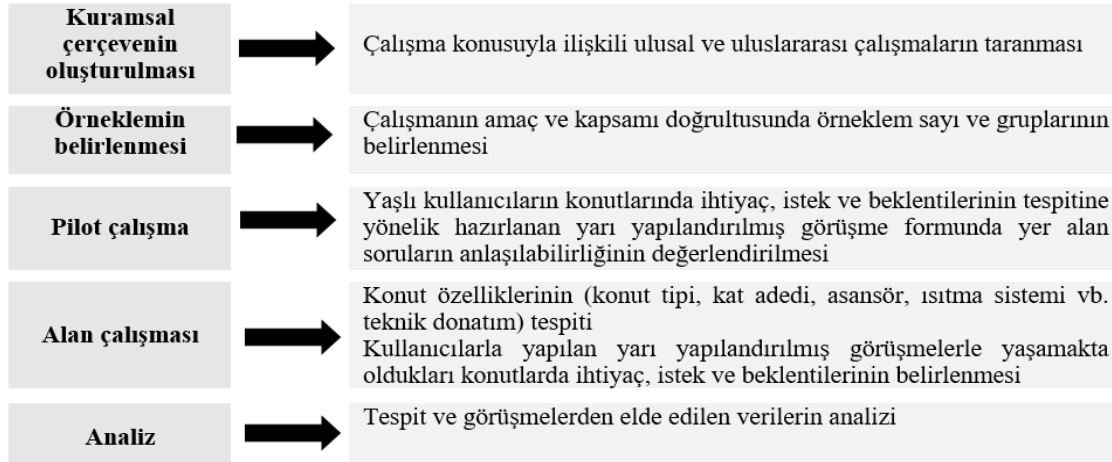
Yerinde yaşlanmada konut yaşama mekânlarının tasarımında iç mekân özelliklerinin yanı sıra konut içi konumları ve diğer mekânlar ile ilişkisi de oldukça önemlidir. Yaşama mekânları konut içerisinde mutfak ve yarı açık mekânlara yakın bir yerde konumlandırılmalı ya da bu mekânlar ile doğrudan ilişkili olmalıdır. Yaşama mekânları büyüklüğünün yeterli olması durumunda mutfak ile birlikte, açık bir düzende planlanmalıdır. Açık düzenlemeler, yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarında vakit geçirirken ihtiyaç duymaları halinde kısa sürede mutfağa ulaşabilmeleri için önemlidir (Anonim, 2016).

Yaşlılık döneminde hareket alanları kısıtlanan yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarının yarı açık mekânlar ile doğrudan ilişkili olması yaşam kaliteleri ve memnuniyetlerini arttırmaktadır. Günün büyük bir bölümünü konutlarında geçiren yaşlı kullanıcılar için yarı açık mekânlar/balkonlar dışarıyla iletişim kurdukları, komşuları ile sosyalleştikleri yerlerdir (Lawton & Nahemow, 1987; Talbot & Kaplan, 1991; Gardner, 2011; Fox vd., 2017; Şentürk & Kurtkapan, 2017). Bu nedenle yaşama mekânları ile ilişkili yarı

açık mekânlar yaşlı kullanıcıların oturup dinlenmelerine, dışarıyı izlemelerine ve çeşitli hobi aktivitelerini gerçekleştirmelerine imkân veren yeterli bir büyüklükte olmalıdır. Hareket kısıtlılıklarına bağlı olarak sınırlanan ve konut odaklı hale gelen günlük yaşam rutininde konuttaki yaşama mekânlarının dış mekân ile ilişkisi önem kazanmaktadır. Yaşama mekânının yönlenme ve manzara özellikleri zamanının çoğunu bu mekânda geçiren yaşlı kullanıcılar için önemlidir. Yaşama mekânları yaşlı kullanıcıların dışarıyı izleyebilmeleri için geniş ve büyük pencerelere sahip olmalıdır. Pencere önlerinde kullanıcıların dışarıyı izlerken oturacakları rahat bir koltuk yer almalıdır. Yaşama mekânının sokağa ya da caddeye bakması kullanıcıların gün içerisinde dışarıdaki yaşam ile ilişkilerini güçlendirmektedir (WHO, 2007; Burton, Mitchell & Stride, 2015; Hadjri, Morris, Akintoye, Buffin, Gadakari, Bola & Wang, 2018; Park & Porteus, 2019).

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada yerinde yaşlanmada konut iç mekân düzenlemesine yönelik tasarım prensipleri ve donatı özelliklerini ortaya koymayı amaçlayan yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılan alan çalışmasından elde edilen verilerin yalnızca bir bölümü ele alınmaktadır. Çalışma temel olarak beş adımda gerçekleştirilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Deneysel çalışmanın adımları

Çalışmanın ilk adımında, yaşlılık, yaşlanma, barınma modelleri, aktif ve kaliteli yaşlanma ve yerinde yaşlanma kavramları ile ilgili yerli ve yabancı literatür taranarak kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

İkinci adımda çalışma örneklemi ve sayısı belirlenmiştir. Çalışma örneklemi Trabzon ili Ortahisar ilçesinde yaşayan konutlarında kendi ihtiyacını kendi görebilen, konutlarında yalnız ya da sadece eşi ile yaşamını sürdüren, zihinsel herhangi bir sağlık problemi bulunmayan, sağlıklı iletişim kurma becerisine sahip olan ve en az 10 yıldır aynı konutta yaşamını devam ettiren 65 yaş ve üstü yaşlı kullanıcılarıdır. Çalışmanın istatistiksel olarak sağlıklı ve güvenilir sonuçlar verebilmesi için örneklem sayısı belirlenirken TUIK' ten alınan veriler doğrultusunda örneklem sayısı % 90 güvenilirlik ve % 10 hata payı

gözetilerek hesaplanmıştır. Bu kapsamda Trabzon ili Ortahisar ilçesinde yaşamakta olan 65 yaş ve üstü bireylerin sayısına bağlı olarak 65-74 yaş aralığından 42 kişi, 75-84 yaş aralığından 20 kişi, 85 ve üzeri yaş grubundan 8 kişi olmak üzere toplam 70 yaşlı kullanıcı belirlenmiştir. Başlangıçta çalışmaya katkı sağlayabileceği ve yeterli düzeyde cevap alınabileceği düşünülen bir yaşlı kullanıcı belirlenerek ardından kartopu tekniği ile yeni yaşlı kullanıcılara ulaşılmıştır olup toplamda 70 yaşlı kullanıcı ile görüşme yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü adımında, kullanıcıların konuttaki ihtiyaç, istek ve beklentilerine ilişkin hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularının yaşlı kullanıcılar tarafından anlaşılıp anlaşılmadığı tespit etmek amacıyla 10 yaşlı kullanıcı ile yarı yapılandırılmış

görüşmeler gerçekleştirilerek bir pilot çalışma yapılmıştır. Çalışmanın dördüncü adımında, pilot çalışmadan elde edilen veriler ışığında alan çalışmasında sorulacak sorulara yönelik gerekli revizyonlar yapılarak bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Alan çalışmasında belirlenen 70 yaşlı kullanıcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler önceden alınan randevular doğrultusunda yaşlı kullanıcıların konutlarına gidilerek birebir ve yüz yüze şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yapı yapılandırılmış görüşme süresi her bir kullanıcı ile yaklaşık 50 dakika sürmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde önceden hazırlanan açık ve kapı uçlu sorular kullanıcılara yöneltilmiştir. Yapılan görüşmeler ses kaydına alınarak görüşme sonrasında yeniden dinlenerek yanıtlar görüşme formlarına işlenmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular kullanıcı profili, barınma tercihleri, mevcut konutlarına ve hayallerindeki konutlara ilişkin sorular olmak üzere 4 başlıkta toplanmıştır. Kullanıcı profiline ilişkin sorularda kullanıcıların demografik verilerinin ve konut kullanım sürelerinin tespitine ilişkin sorular yer almaktadır. Barınma tercihlerine ilişkin kullanıcıların yaşlılık dönemini nerede geçirmek istediklerine dair tercihleri ve neden faktörlerine ilişkin sorular sorulmuştur. Mevcut konut kullanımına ilişkin sorularda hangi eylemleri gerçekleştirdikleri, sevdikleri ve rahatsız oldukları özellikler, hayallerindeki konuta ilişkin sorularda ise nasıl bir konutta yaşamak istediklerine dair sorular yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin yanı sıra kullanıcıların yaşadıkları konuta ilişkin tespitler yapılarak kullanıcılardan alınan izinler doğrultusunda konutlar fotoğraflanmıştır. Çalışmanın beşinci adımında ise açık uçlu sorulara verilerin yanıtların gruplanarak SPSS istatistikî analiz programında genel frekans dağılımları hesaplanmış ve veriler tablolaştırılarak analiz edilmiştir. Kullanıcıların yarı yapılandırılmış görüşmelerde açık uçlu sorulara birden fazla cevap vermelerinden dolayı yanıtların ağırlıklı olarak saptanması yerine kendi içlerindeki ağırlıkları toplamı görüşmeci sayısına (70) oranlanmıştır.

3.BULGULAR VE TARTIŞMA

Yaşlı kullanıcılar ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler SPSS istatistik programında analiz edilerek genel frekans dağılımları hesaplanmıştır. Bu çalışmada; yaşlı kullanıcıların demografik özelliklerine, kullanıcıların barınma tercihleri ve nedenlerine, yaşama mekânında hangi eylemleri gerçekleştirdiğine, yaşama mekânlarının sevdikleri ve sevmediklerine özelliklerine ve hayallerinde nasıl bir yaşama mekânı istediklerine ilişkin sorulara ilişkin cevaplardan elde edilen verilere yer verilmiştir. Görüşmeye katılan kullanıcıları profili ile ilgili elde edilen verilere bakıldığı yaşlı kullanıcıların %60'ı 65-74 yaş aralığında, %28,6'sı 75-84 yaş aralığında, %11,4'ü ise 85 yaş ve üzeridir. Katılımcıların %67,1'i kadın, %32,9'u ise erkeklerden oluşmaktadır. Medeni durumlarına bakıldığında %80'i

evli, %20'si ise dul ya da eşinden ayrılmıştır. Yaşlı kullanıcıların %10'u ilkokul, %18,6'sı ortaokul, %48,6'sı lise, %21,4'ü üniversite ve % 1,4'ü ise lisansüstü mezundur. Kullanıcıların meslek dağılımlarına bakıldığında % 40'ı ev hanımı, % 37,1'i devlet memuru, %22,9'u ise özel sektör olduğu görülmektedir. Çalışma durumları ile ilgili olarak yaşlı kullanıcıların % 55,7'i emekli, % 40'ı halen çalışmakta, % 4,3'ü ise aktif olarak çalışmamaktadır. Görüşmeye katılan yaşlı kullanıcıların %41'i 25 ve üzeri yıldır, %18,6'sı 20-24 yıl, %21,4'ü 15-19 yıldır, %18,6'sı ise 10-14 yıldır aynı konutta yaşamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Kullanıcı profili

Kullanıcı Profili	Grup	Yüzde (%)
Yaş	65-74	60,0
	75-84	28,6
	85 ve üzeri	11,4
Cinsiyet	Kadın	67,1
	Erkek	32,9
Medeni durum	Evli	80,0
	Dul/Eşinden Ayrılmış	20,0
Eğitim durumu	İlkokul	10,0
	Ortaokul	18,6
	Lise	48,6
	Üniversite	21,4
Meslek	Lisansüstü	1,4
	Ev hanımı	40,0
	Devlet memuru	37,1
	Özel sektör	22,9
Çalışma durumu	Emekli	55,7
	Çalışıyor	40,0
	Çalışmıyor	4,3
Mevcut konutlarını kullanma süreleri	25 ve üzeri yıl	41,0
	20-24 yıl	18,6
	15-19 yıl	21,4
	10-14 yıl	18,6

Yaşlı kullanıcılara yaşlılık döneminde yaşamlarını nerede geçirmek istedikleri sorulduğunda kullanıcıların %97,1'lik çok büyük bir çoğunluğu kendi evinde yani yerinde yaşlanmak istemiştir. Kullanıcıların %2,9'u bakım evini tercih ederken, yaşlılar için tasarlanan yeni konut sitelerinde ve çocuğunun yanında yaşamak isteyen olmamıştır (Tablo 2). Yaşlı kullanıcılar kendi evlerini yaşamak isteme nedenleri ile ilgili olarak %65,7 gibi çok büyük bir çoğunluğu "İnsanın kendi evi gibisi yok", "Başka yerde rahat edemem", "Kimseye yük olmak istemem" şeklinde ifadeler kullanarak kendi evlerinde rahat, özgür ve başkasına yük olmama duygusunu vurgulamıştır. Kullanıcıların barınma tercihlerine ilişkin nedenlerinde %21,4'ü mutluluk ve huzurun, %17,1'i aidiyet duygusunun, %10'u ise komşuluk ve sosyal ilişkilerin etkili olduğuna vurgu yapmıştır.

Tablo 2. Kullanıcıların barınma tercihleri ve nedenleri

Kullanıcı Tercihleri	Grup	Yüzde (%)
Yaşlı kullanıcıların yaşamak istedikleri yere dair tercihleri	Kendi evi	97,1
	Bakım evi	2,9
	Yaşlılar için tasarlanana yeni konut siteleri	0,0
Yaşlı kullanıcıların yaşamak istedikleri yer tercihlerinin gerekçeleri	Çocuğunun yanı	0,0
	Rahatlık, özgürlük ve başkasına yük olmama duygusu	65,7
	Mutlu ve huzurlu hissetme	21,4
	Geçmiş ile bağ ve alışkanlık	17,1
	Komşuluk ilişkisi ve sosyal olma	10,0

Yaşlı kullanıcılar yaşama mekânlarında neler yaptıkları, bu mekânı hangi amaçlarla kullandıkları sorulduğunda, genellikle oturma-dinlenme (%100), misafir ağırlama (%98,6), televizyon izleme (%95,7), yemek yeme (%85,7) eylemlerini gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Kullanıcıların yaşama mekânında gerçekleştirilen temel eylemlerin yanı sıra diğer olarak ifade ettikleri el işi yapma, çini boyama, bulmaca çözme gibi hobi aktiviteleri (%65,7) gerçekleştirmektedir. Ayrıca yaşlı kullanıcıların bir kısmı(%10) yaşama mekânında yatma-uyuma eylemlerini de gerçekleştirmektedirler (Tablo 3).

Tablo 3. Yaşama mekânında gerçekleştirilen eylemler

Kullanıcı Tercihleri	Grup	Yüzde (%)
Yaşama mekânında gerçekleştirdikleri eylemler	Oturma-Dinlenme	100,0
	Misafir Ağırlama	98,6
	Tv İzleme	95,7
	Yemek Yeme	85,7
	Diğer	65,7
	Yatma- Uyuma	10

Yaşlı kullanıcılar yaşama mekânlarının en sevdiği özellikleri sorulduğunda %32,9'u mekân büyüklüğü ve yerleşimi, %27,1'i mobilya ve aksesuarlara ilişkin pozitif özellikleri (rahat koltuklar, koltuğun yumuşaklığı, mobilyaların hafifliği vb.), %20'si yönlenme ve manzara, %20'si gün ışığını öncelikli olarak ifade etmiştir. Bunların yanı sıra yaşlı kullanıcıların %11,4'ü konut içi konumuna ve %10'u anı değeri olan mobilya ve aksesuarlara vurgu yapmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Kullanıcıların yaşama mekânında en sevdiği özellikler

Kullanıcı Tercihleri	Grup	Yüzde (%)
Yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarında en sevdiği özellikler	Mekân Büyük Oluşu ve Yerleşimi	32,9
	Mobilya ve Aksesuara İlişkin Pozitif Özellikler	27,1
	Yönlenme ve Manzara	20,0
	Gün Işığın İlişkin Pozitif Özellikler	20,0
	Konut İçi Konum	11,4
	Yarı Açık Mekân Kullanımı	10,0
	Anı Değeri Olan Mobilya ve Aksesuar	10,0

Yaşlı kullanıcılar yaşama mekânlarında rahatsız oldukları hususlar sorulduğunda %41,4'ü mekânın küçük oluşu ve yerleşimini, %20'si mobilya ve aksesuara ilişkin negatif özellikleri (rahatsız koltuklar, ağır mobilyalar vb.) dile getirmiştir. Bunların yanı sıra yaşlı kullanıcıların %12,9'u ısı konfor koşulları, %7,1'i konut içi konumu, %7,1'i yarı açık mekân kullanımı ve %2,9'u yönlenme ve manzaraya dair negatif özellikleri belirtmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Kullanıcıların yaşama mekânında rahatsız oldukları özellikler

Kullanıcı Tercihleri	Grup	Yüzde (%)
Yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarında rahatsız oldukları özellikler	Mekân Küçük Oluşu ve Yerleşimi	41,4
	Mobilya ve Aksesuara İlişkin Negatif Özellikler	20,0
	Isıl Konfor	12,9
	Gün Işığının Yetersizliği	11,4
	Konut İçi Konum	7,1
	Yarı Açık Mekân Kullanımı	7,1
	Yönlenme ve Manzara	2,9

Kullanıcılarına hayallerindeki yaşama mekânının nasıl olduğu sorulduğunda yaşlı kullanıcıların %64,3'ü mekânın büyüklüğü ve yerleşim özellikleri, %44,3'ü mekânın manzarası, baktığı yön, %35,7'si mobilya ve aksesuara ilişkin özelliklere (geniş, kolçaklı ve rahat koltuklar vb.) vurgu yapmıştır. Bunların yanı sıra kullanıcıların %21,4'ü yarı açık mekân kullanımını, %18,6'sı yaşama mekânının mutfak ile bir arada çözümüne, %11,4'ü estetik faktörlere, %10'u ise el işi/okuma/çalışma/müzik köşesi gibi bir özel eylem alanı istediklerini belirtmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Kullanıcıların hayallerindeki yaşama mekânına ilişkin özellikler

Kullanıcı Tercihleri	Grup	Yüzde %
Yaşlı kullanıcıların hayallerindeki yaşama mekânına ilişkin özellikler	Mekân Büyüklüğü ve Yerleşimi	64,3
	Gün ışığı	44,3
	Yönlenme ve Manzara	40
	Mobilya ve Aksesuara İlişkin Pozitif Özellikler	35,7
	Yarı Açık Mekân Kullanımı	21,4
	Yaşama Mekânı ve Mutfağın Tek Hacimde Çözülmesi	18,6
	Estetik Faktörler	11,4
	Özel Eylem Alanı	10,0

Yaşlı kullanıcılar ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde kendi yaşama mekânlarında sevdikleri, rahatsız oldukları özellikler ile sahip olmak istedikleri yaşama mekânının özellikleri tablolaştırılarak veriler birlikte irdelenmiştir (Tablo 7). Kullanıcıların üç soruya verdikleri yanıtlar karşılaştırıldığında mekân büyüklüğü ve yerleşimi her durumda en öne çıkan özellik olmuştur. Sıralamaları değişmek ile birlikte mobilya ve aksesuar özellikleri, yönlenme ve manzara, gün ışığı ve yarı açık mekân kullanımı yaşlı kullanıcıların yaşama mekânı ile ilgili her soruda vurguladığı diğer konular olmuştur. Bunların yanı sıra kullanıcıların konutlarındaki yaşama mekânlarına dair dile getirmedikleri ancak hayallerindeki yaşama mekânında olmasını istedikleri özel eylem alanı ihtiyacı, estetik faktörler ve yaşama mekânının mutfak ile birlikte çözümü önemsedikleri konulardandır. Karşılaştırma tablosuna genel olarak bakıldığında yaşlı kullanıcıların konutlarında şikâyetçi oldukları hususlar ile sahip olmak istedikleri yaşama mekânına ilişkin özellikler tutarlık göstermektedir.

Tablo 7. Kullanıcıların konut yaşama mekânında sevdikleri ve rahatsız oldukları özellikleri ile hayallerindeki yaşama mekânı arasındaki ilişki

Yaşama Mekânında Sevilen özellikler	Yüzde %	Yaşama Mekânında Rahatsız Olunan Özellikler	Yüzde %	Hayallerindeki Yaşama Mekânına İlişkin Özellikler	Yüzde %
Mekân büyük oluşu ve yerleşimi	32,9	Mekân küçük oluşu ve yerleşimi	41,4	Mekân büyük oluşu ve yerleşimi	64,3
Mobilya ve aksesuara ilişkin pozitif özellikler	27,1	Mobilya ve aksesuara ilişkin negatif özellikler	20,0	Gün ışığına ilişkin pozitif özellikler	44,3
Yönlenme ve manzara	20,0	Isıl konfor	12,9	Yönlenme ve manzara	40,0
Gün ışığına ilişkin pozitif özellikler	20,0	Gün ışığının yetersizliği	11,4	Mobilya ve aksesuara ilişkin pozitif özellikler	35,7
Konut içi konum	11,4	Konut içi konum	7,1	Yarı açık mekân kullanımı	21,4
Yarı açık mekân kullanımı	10,0	Yarı açık mekân kullanımı	7,1	Salon ve mutfağın tek hacimde çözülmesi	18,6
Anı değeri olan mobilya ve aksesuar	10,0	Yönlenme ve manzara	2,9	Estetik faktörler	11,4
				Özel eylem alanı	10,0

Yaşlı kullanıcılar gün içerisinde yaşama mekânında uzun süre vakit geçirdikleri için mekânın büyüklüğünü ve örgütlenme karakterini oldukça önemsemektedirler. Gerçekleştirilen görüşmelerde kullanıcılar mekânın büyüklük ve örgütlenme karakteri ile ilgili olarak *"Geniş ve ferah olması"*, *"Rahat bir şekilde yürüyüp hareket edebileceğim kadar büyük"* ifadeleri ile pozitif özelliklerine, *"Yürürken sürekli bir şeye (eşyalara) çarpıyorum"*, *"Çok küçük ve sıkışık bana yetmiyor"* ifadeleri ile negatif özelliklerine vurgu yapmıştır (Tablo 8). Kullanıcıların rahatsızlıklarının nedeni yaşın artmasına bağlı olarak yaşlılık döneminde ortaya çıkan hareket kısıtlılıklarıdır. Yaşama mekânının yaşlı kullanıcıların ihtiyaç ve isteklerini karşılayacak yeterli büyüklüğe sahip olmaması şikâyetçi olmalarında oldukça etkili olmuştur. Kullanıcılar donatı organizasyonunun yanı sıra mekânda yer alan mobilya ve aksesuar yoğunluğuna da vurgulayarak günlük aktiviteleri için daha çok sirkülasyon alanına

sahip olma isteklerini dile getirmişlerdir. Kullanıcılar hayallerindeki yaşama mekânı ile ilgili mevcut yaşama mekânlarının pozitif özellikleri ile benzer yanıtlar vermiştir.

Yaşama mekânında yaşlı kullanıcılar için öne çıkan bir diğer konu mobilya ve aksesuara ilişkin olumlu ve olumsuz özelliklerdir. Kullanıcılar *"Koltuğumun olması"*, *"İlaç ve gözlüklerim için bir sehpanın olması"*, *"Açık renkli eşyalarının olması"*, *"Televizyonum olmazsa olmazım ses oluyor bana"* gibi ifadeler ile pozitif özelliklerine, *"Koltuğumun olmaması"*, *"Koltuklarının koyu olması içime kasvet veriyor"* gibi ifadeler ile negatif özelliklerine vurgu yapmıştır (Tablo 8). Yaşama mekânında eylemlerini gerçekleştirebilmeleri için ihtiyaç duydukları mobilyaların varlığı-yokluğu onlar için önemlidir. Bunun yanı sıra mobilyaların renk, desen gibi estetik özelliklerinin de yaşlı kullanıcılar için önemli olduğu görülmektedir.

Kullanıcılar mobilyaların form ve boyutsal özellikleri ile ilgili olarak *"Yatıp uzanabileceğim kadar büyük ve geniş koltuklar"*, *"Mobilyaların hafif ve istediğimde kolaylıkla kaldırıp taşıyabiliyorum"*, *"Kollu (kolçaklı) koltukların olması"* şeklinde ifadeler ile pozitif özelliklerine, *"Koltuğum rahatsız olması"*, *"Koltukların çok yumuşak oturunca içine çöküyorum"* gibi ifadeler ile negatif özellikleri dile getirilmiştir (Tablo 8). Bunun nedeni mobilyaların formlarının yaşlı kullanıcıların antropometrik ölçülerine uygun tasarlanmamış olmasıdır. Ayrıca kullanıcılar yaşlılık dönemlerinde kaldırma, çekme, taşıma gibi eylemleri kaslarının zayıflaması ve güç kayıpları nedeniyle ile gerçekleştirmede zorluk yaşamaktadır. Bu sebeple mobilyaların hafif olması kullanıcılar tarafından oldukça önemsenmektedir.

Yaşama mekânının yönlenme ve manzarası gündelik yaşamlarının büyük bir bölümünü konutlarının yaşama mekânlarında geçiren yaşlı kullanıcılar için öne çıkan bir diğer konudur. Yaşlı kullanıcılar konutlarında yaşlılık döneminde genellikle yalnız ya da eşleri ile birlikte yaşadıkları ve hareket kısıtlılıklarından ötürü dışarıya oldukça nadir çıkabilmeleridir. Bu sebeple yaşlı kullanıcılar yaşama

mekânlarının sokağa, caddeye ya da yeşil bir alana bakmasını istemektedir. Çünkü sıkıldıklarında pencereden dışarıyı seyretmenin onlar için önemli olduğunu böylece sıkılmadıklarını vurgulamışlardır. Bu tür aktiviteler sayesinde yaşlı kullanıcılar hem kendilerini daha mutlu ve pozitif hissetmekte hem de toplumdan izole olmadıklarını vurgulamışlardır. Kullanıcılar hayallerindeki yaşama mekânının yönlenme ve manzarasına ilişkin sevdikleri özellikler ile tutarlılık gösteren benzer yanıtlar vermiştir.

Yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarında gün ışığı önemsedikleri başka bir özelliktir. Kullanıcılar gün ışığı için *"Benim için güneş demek sağlık demek"*, *"Güneş odadaki tüm negatif enerjiyi alıyor"* gibi ifadeler ile gün ışığının hayatlarındaki önemini vurgulamışlardır (Tablo 8). Bunun nedeni gün ışığı ile yaşlı kullanıcıların kendilerini daha pozitif ve daha sıcak hissediyor olmalarıdır.

Kullanıcılar ayrıca mevcut ve hayallerindeki yaşama mekânlarına ilişkin olarak yarı açık mekân kullanımı, konut içi konum, anı değeri olan mobilya ve aksesuar kullanımları, yaşama mekânı ile mutfakın bir arada çözümü, estetik faktörler ve özel eylem alanlarına da değinmişlerdir.

Tablo 8. Yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarından genel görünümeler

Konut 1

Konut 2

Konut 15

Konut 32

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşlılık döneminde çeşitli kayıplarına bağlı olarak yaşam alanı sınırlanan yaşlı kullanıcıların yaşamlarının büyük bir bölümü konutlarında geçmektedir. Özellikle konutlarında en çok vakit geçirdikleri yaşama mekânlarının tasarımlarının kullanıcıların ihtiyaçlarına ve isteklerine uygun tasarlanmış olması onların kendi kendilerine yetebilmelerini uzatmalarında yaşam kalitelerini arttırmada ve bir başkasına ihtiyaç duymadan alışkın oldukları kendi evlerinde yani yerinde

yaşanabilmelerinde önemlidir. Yaşamlarını sürdürdükleri mevcut konut yaşama mekânlarının yaşlı kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamaması ve onlara uygun tasarlanmamış olması kullanıcıların mekân içerisindeki hareketlerini kısıtlayarak günlük aktivitelerini gerçekleştirmelerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle gerek mevcut konut yaşama mekânlarının tadilatlarında gerekse yaşlılara yönelik yeni yapılacak konutların yaşama mekânlarının tasarımlarında kullanıcıların gereksinim ve isteklerinin doğru bir şekilde belirlenmesi oldukça önem taşımaktadır. Tespit edilen ihtiyaç ve istekler doğrultusunda

mekânların düzenlenmesi ya da yeniden tasarlanması yaşlı kullanıcıların yaşam memnuniyetlerini olumlu yönde etkileyecektir. Konut yaşama mekânlarının tasarım prensipleri iç mekân özellikleri, mekânın

konuttaki diğer mekânlar ile ilişkisi ve yaşama mekânının dış mekân ile ilişkisi olarak üç başlıkla sıralanabilir.

Tablo 8 (devam). Yaşlı kullanıcıların yaşama mekânlarından genel görünüm

Konut 8

Konut 12

Konut 17

Konut 26

Yaşama mekânlarının iç mekân özellikleri mekân organizasyonu, donatı, malzeme, yapısal detay çözümleri ve fiziksel konfor koşulları ile ilişkilidir. Yaşama mekânı, mekân içerisinde gerçekleştirilecek eylemler göz önünde bulundurularak yeterli büyüklükte ve rahatlıkla kullanıma imkân verecek şekilde örgütlenmelidir. Kullanıcıların mekân içerisinde hobi ve uğraşlarına yönelik özel bir eylem alanı tasarlanmalıdır. Mekânın yaşlı kullanıcılara kullanımına uygun şekilde örgütlenmesi ve yeterli sayıda donatı kullanımı kullanıcıların mekânda kolay sirküle olmalarını sağlayarak herhangi bir problem yaşamadan günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirmeleri imkân verecektir. Donatıların form ve boyutsal özellikleri kullanıcıların fiziksel özelliklerine ve antropometrik boyutlarına uygun tasarlanmış olmalıdır. Yaşlı kullanıcılara yönelik tasarlanan donatı ve mobilyalar kullanıcıların eylemlerini kolaylıkla gerçekleştirmelerini sağlayarak bir başkasına ihtiyaç duymadan yaşantılarını devam ettirmelerini destekleyecektir. Malzeme seçimleri mekânda yaşanabilecek kaza risklerini en aza indirecek ve kullanıcıların sağlıklarını olumsuz yönde etkilemeyecek özelliklerde tercih edilmelidir. Mekânda yer alan pencere ve kapı gibi mimari detaylar kullanıcıların kullanımına uygun nitelik ve ölçülere sahip olmalıdır. Fiziksel konfor koşulları yaşlı kullanıcıların mekân içerisindeki eylemlerini gerçekleştirmelerini kolaylaştırmaktadır. Gün ışığı görsel konforu sağlamanın yanı sıra kullanıcılar üzerinde fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde etkilidir.

Yaşama mekânlarının yarı açık mekân yaşlı kullanıcıların yaşam kalitelerini ve yaşam memnuniyet düzeylerini arttırmaktadır. Özellikle yaşama mekânları doğrudan yarı açık mekân ile ilişkili tasarlanmalıdır. Yarı açık mekânlar yaşlı kullanıcıların toplumdan izole olmadan aktif bir yaşam sürdürmelerini desteklemektedir. Konut yaşama mekânlarının yönlenme ve manzara özellikleri kullanıcıların dış mekân ile ilişki kurması açısından önem taşımaktadır. Yaşama mekânlarının sokağa, caddeye ya da bahçeye bakması kullanıcıların konut dışındaki yaşamdan soyutlanmadan yaşamlarını devam ettirmeleri için gereklidir.

Yaşama mekânları konutun en dışa açık mekânı olduğu için olabildiğince girişe yakın konumlandırılmalıdır. Yaşama mekânları konut içerisinde özellikle yarı açık mekânlar ile doğrudan ilişkili olmalıdır. Yarı açık mekânlar konutlarında tek başına yaşamlarını sürdüren kullanıcıların dışarı ile iletişim kurdukları mekânlardır. Bu mekânlar kullanıcıların toplumdan izole olmadan, aktif bir yaşam sürdürmelerini desteklemekte ve yaşam memnuniyetlerini arttırmaktadır. Yarı açık mekânın yanı sıra yaşama mekânlarının mutfak ile birlikte çözülmesi hem daha ferah bir atmosfer yaratmakta hem de kullanıcıların bir yandan işlerini yaparken diğer yandan misafirleri ile iletişimlerini devam ettirmelerini sağlayabilecektir.

Çıkar Çatışması

Yazarların herhangi bir çıkarı dayalı ilişkisi yoktur.

Araştırma Desteği

Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje numarası: FYL-2020- 8518.

Etik Kurul Onamı

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Etik Kurulu'ndan (Tarih: 17.05.2021, Oturum no: 14, Karar no: E-26014373-050.01.04-128890) onay alınmıştır.

Teşekkür

Araştırmaya destek veren Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Aksoy, A. D., & Günay, G. (2017). Yaşlıların barınma ihtiyacına alternatif olarak sürdürülebilir yaşlı köyleri. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 1-19.
- Anonim, (2005). Check for safety: a home fall prevention checklist for older adults, centers for disease control and prevention national center for injury prevention and control. https://www.cdc.gov/steady/pdf/check_for_safety_brochure-a.pdf Erişim Tarihi: 08.05.2020.
- Anonim, (2016). Aging in place design guidelines for independent living in multifamily buildings, enterprise green communities. <https://www.enterprisecommunity.org/resources/aging-place-design-guidelines-18245>. Erişim Tarihi: 08.05.2020.
- Anonim (2021). Aging in place remodelling checklist, <https://www.nahb.org/education-and-events/education/designations/Certified-Aging-in-Place-Specialist-CAPS/Additional-Resources/Aging-In-Place-Remodeling-Checklist>. Erişim Tarihi: 12.01.2021
- Bakker, R. (1997). *Elderdesign: Designing and Furnishing a Home for Your Later Years*. New York: Penguin Books Publishing.
- Burton, E., Mitchell, L., & Stride, C. (2015). Bed of roses? The role of garden space in older people's well-being. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers-Urban Design and Planning*, 168(4), 164-173.
- Cook, C. C., Yearns, M. H., & Martin, P. (2005). Aging in place: Home modifications among rural and urban elderly. *Housing and Society*, 32(1), 85-106.
- Feng, I., Chen, J. H., Zhu, B. W., & Xiong, L. (2018). Assessment of and improvement strategies for the housing of healthy elderly: Improving quality of life. *Sustainability*, 10(3), 722.
- Fernández-Portero, C., Alarcón, D., & Padura, Á. B. (2017). Dwelling conditions and life satisfaction of older people through residential satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, 49, 1-7.
- Fiessel, W., Kulyk, M. R., Peel, B., Pfeifer, S., Robert, J. A., & Statler, K. (2013). Aging in place: A Saskatchewan perspective. SIHL Group Project.
- Foster, L., & Walker, A. (2015). Active and successful aging: A European policy perspective. *The Gerontologist*, 55(1), 83-90.
- Fox, S., Kenny, L., Day, M. R., O'Connell, C., Finnerty, J., & Timmons, S. (2017). Exploring the housing needs of older people in standard and sheltered social housing. *Journal of Gerontology and Geriatric Medicine*, 3, 1-14.
- Gardner, P. J. (2011). Natural neighborhood networks: Important social networks in the lives of older adults aging in place. *Journal of Aging Studies*, 25(3), 263-271.
- Hadjri, K., Gadakari, T., Huang, J., & Wang, J. (2018). Age-friendly housing environments. In *ODESSA Project End of Award Conference* (pp. 14-19). University of Sheffield.
- Harrington, T. L., & Harrington, M. K. (2000). *Housing. Gerontechnology: Why and How*, Netherlands: Shaker Publishing.
- Hazer, O. (2012). Yaşlılar için evde bakım ve evde ergonomi: geronteknolojik yaklaşımlar. *Kuşaklararası Dayanışma ve Aktif Yaşlanma Sempozyumu*, Mart, Ankara, Bildiri Kitabı: 339-347.
- İlçe, A. Ö., İlçe, A. C., & Dıramalı, A. (2007). Yaşlılarda ev kazalarının önlenmesi ve kazalarının önlenmesine yönelik iç mekân çözümlenmeleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E- Dergisi*. <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/aiciad.pdf>
- İmamoglu, V. (2016). İleri yaşırdaki Türklerin yaşam çevreleri ve daha iyi bir yaşam için öneriler. *METU Journal of The Faculty of Architecture*, 32(1), 105-119.
- Johnson, M., Duncan, R., Gabriel, A., & Carter, M. (1999). Home modifications and products for safety and ease of use. *Design Research and Methods Journal*, 1,1 https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/pubs_p/docs/Home%20Modifications%20and%20Products.pdf Erişim Tarihi:12 Nisan 2021.
- Kalınkara, V., & Arpacı, F. (2013). Yerinde yaşlanma. *VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi*, 23-25 Mayıs 2013, Karabük. (s. 54-60).
- Kalınkara, V., & Arpacı, F. (2016). Yerinde yaşlanma. Ed: V. Kalınkara. *Yaşlılık: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (s. 399-422).
- Kalınkara, V., & Kalaycı, I. (2019). Yaşlı sağlığı ve konut. Ed: V. Kalınkara. *Yaşlılık Yeni Yüzyılın Gerçeği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (s. 65-93).
- Kalınkara, V., & Kapıkıran, Ş. (2017). Yerinde yaşlanma ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 54-66.
- Kalınkara, V., Tezel, H. E., & Zorlu, T. (2016). Gero(n)teknoloji: Yaşlı ve teknoloji. (ed: V. Kalınkara). *Yaşlılık: Disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler 2*. Ankara: Nobel Yayınevi. (s.511-542).
- Kirby, S. (2004) A housing safety for checklist for older people. https://content.ces.ncsu.edu/housing-safety-checklist-for-older-people#section_heading_9879. Erişim Tarihi: 11.02.2021.

- Lawlor, D., & Thomas, M. A. (2008). *Residential design for aging in place*. John Wiley & Sons.
- Okumuş, M. (2014). *Yaşlı Evlerinde Pencerelelerin Bina Enerji ve Gün Işığı Performansına Etkisinin İncelenmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Enerji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Park, J., & Porteus, J. (2019). *Age-friendly housing: Future design for older people*. Riba publishing.
- Pinto, M. R., De Medici, S., Zlotnicki, A., Bianchi, A., Van Sant, C., & Napou, C. (1997). Reduced visual acuity in elderly people: The role of ergonomics and gerontechnology. *Age and Ageing*, 26(5), 339-344.
- Riche, Y. (2008). *Designing Communication Appliances to Support Aging in Place*. Univ. Paris Sud, Ph. D. Thesis, France.
- Şafak, Ş., Erkal, S., & Çopur, S. (2005). Yaşlılıkta sağlıklı konut ve kazalar. *Öz-Veri Dergisi*, 2(2),1-15.
- Şentürk, M., & Kurtkapan, H. (2017). Yaşlılığın mekânsallaşması: Kadıköy Moda'daki bir apartman üzerine nitel bir çalışma. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 4-19.
- Talbot, J. F., & Kaplan, R. (1991). The benefits of nearby nature for elderly apartment residents. *The International Journal of Aging and Human Development*, 33(2), 119-130.
- TUİK, (2021). İstatistiklerle yaşlılar, 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2020-37227>. Erişim Tarihi:14.03.2021.
- Vallins, M. (1998). *Housing for Elderly People: A Guide for Architects, Interior Designers and Their Clients*. London: The Architectural Press Ltd.
- WHO, (1989). Health of the elderly. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/39521/WHO_TRS_779.pdf?sequence=1. Erişim Tarihi: 15.02.2021.
- WHO, (2007). *Global age-friendly cities: A guide*. World Health Organization. https://www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf. Erişim Tarihi: 14.11.2021.
- Zorlu, T. (2015). Tasarımında kullanıcı faktörü ve ergonomi: Yaşlılar için konut. *1. Ulusal İç Mimari Tasarım Sempozyumu*, 12-13 Ekim 2015, Trabzon. (s. 109-121).
- Zorlu, T. (2017). Yaşlılar için konutta iç mekân tasarımı ve ergonomi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 40-53.
- Zorlu, T., & Onur, D. (2019). Yaşlılık ve yaşam çevresinin tasarımı. Ed: V. Kalınkara. *Yaşlılık Yeni Yüzyılın Gerçeği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (s. 411-435).